

ТѢ

Ѧ

СВЯТЫЙ ПИСЬМЕННИКЪ

НА ВЕЖИТЪ

РАЗЪАДОСТОИ

ИМЕННИКЪ

ПРОВОДИТЕЛИ СЛАВЕННИ



София - държав. печатница

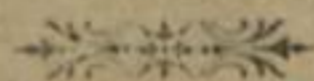
122

ТИСЯЩЕЛЪТНИЙ СПОМЕНЪ

НА СВЕТИТЪ РАВНОАПОСТОЛИ

МЕТОДИЯ И КИРИЛЛА

ПРОСВѢТИТЕЛИ СЛАВЕНСКИ



Издадено по случай
празднуванието тисящелътието отъ смъртъта на Св. Методия
6 Апрельъ 1885 година



СОФИЯ

ДЪРЖАВНА ПЕЧАТНИЦА

1885





ЖИВОТЪТЪ И ПОДВИЗИТЪ

НА СВ. СЛАВЕНСКИ ПРОСВѢТИТЕЛИ

МЕТОДИЯ и КИРИЛЛА



Поминáйте наставники вáша, иже
глаго́лаша вамъ сло́во Бжїе.

Євр. гл. 13 ст. 7.



Въ тоя тържественъ день празнуваме свѣтлата паметъ на Славенскиятъ първоучитель св. Методия, който, распаленъ съ любовь Христова и просвѣтенъ съ духа на истината, заедно съ брата си св. Кирилла е благовѣстилъ на нашитѣ прадѣди Евангелското слово съ уста и писмо, отъ дѣто и ние сме намѣрили Божественото съкровище на Христовата вѣра. Този день е день на тысящелѣтието отъ времето на блаженното преставление на св. Методия; защото тоя великъ Славенски апостолъ се е преставилъ на 6 Априлий 885 година, т. е. тъкмо прѣди 1000 години. Всеки Славенинъ е дѣлженъ да знае имената на тия светии, тѣхния животъ и подвизи,

защото дѣлото, което тѣ извършихъ се отнася къмъ всичкия славенски свѣтъ. За това и празнува сега всичкото Славенство тоя знаменитъ день. Въ всичкитѣ църкви Български, Русски, Сърбски, Черногорски, Хърватски, Словински, Словашки, Чешки, Полски и Сърбско-Лужицки грѣмятъ камбанитѣ, и безъ различие на вѣроисповѣдание, отъ милиони уста се прославлява паметъта на Славенскитѣ учители св. Методия и Кирилла.

А какво ни подбужда къмъ такова тържественно празнувание паметъта на светитѣ равноапостоли и Славенски просвѣтители? защо се поражда [въ сърдцата ни такъва силна любовъ къмъ тѣхъ? въ какво се състоятъ тѣхнитѣ заслуги? какъ и гдѣ сѣ тѣ прѣминжли живота си?

Старопланинския полуостровъ отъ незапаветни времена е билъ заселенъ отъ Славенски народи. Само най-южната му часть, т. е. Пелопонесъ, областитѣ Аттика и Беоция били заселени съ Еллини и днешна Албания съ Келти (Шкипетари). Но въ послѣдующитѣ столѣтия, именно прѣзъ времето на Византийската империя, Славенското население проникнало въ цѣла Еллада, тъй щото самитѣ Гърцки историци вече пишѣтъ, че всичкиа Еллада и Пелопонесъ сѣ ославенили. Сжщото станжло и на западната часть отъ полуострова, гдѣто Славенитѣ проникватъ и се заселватъ въ сърд-

цето на самата Албания. Тъй щото прѣзъ срѣднитѣ вѣкове Славенитѣ сж населявали въ старопланинския полуостровъ странитѣ: Придунавска България, Тракия, Македония и Тессалия съ Ипиръ. Славенитѣ сж били изъ начало както и всичкитѣ други народи езичници, боготворили силитѣ на природата и се покланяли на идоли, нѣмали нито писмо, нито книжнина. Най-първо сж запознали и приели християнството тѣзи отъ Славенитѣ, които населявали Тракия, Македония и Ипиръ; защото тѣ били близки съсѣди на тогавашнитѣ християни, Византийцитѣ и Италианцитѣ. Изъ най-напрѣдъ тѣ слушали богослужението на чужди езици, на Гръцки и Латински, защото, както се каза по-горѣ, тѣ нѣмали още писмо и богослужебни книги, преведени на славенски, освѣнъ нѣколко църковни молитви и пѣснопѣния.

Пълниятъ преводъ на свещенното писание и на богослужебнитѣ книги се извършилъ отъ двамата знаменити Солунски братия, Methodия и Кирилла, както ще се разскаже по-долу.

Въ 852 година подиръ Христа на българскиятъ прѣстолъ встѣпилъ славния царъ Борисъ, на когото държавата се простирала отъ Черно море до Албания и отъ Будино до Бѣло море. Царуването на Бориса се ознаменува съ покръстванието на цѣлия Славено-български народъ и съ распространението и утвърде-

нието въ него Христовото учение чрезъ трудоветѣ и подвижитѣ на двамата Солунски братия. Въ това време въ града Солунъ (въ Македония) живѣлъ мъжъ отъ добъръ родъ и богатъ на име Львъ, съ воененъ чинъ сотникъ, съ съпругата си Мария. Отъ тая благочестива чета се родили двата тия свѣтилници и просвѣтители на Славенскитѣ племена, Методий и Константинъ, нарѣченъ отпослѣ въ монашество Кириллъ. По-стария братъ Методий, като стигналъ на възраст, влѣзълъ въ военна служба, и за отличното и вѣрното му служение, като се научилъ царьтъ, въскачилъ го на воеводски чинъ и го опредѣлилъ да управлява ближната до Солунъ Славенска земя. Въ тая служба Методий прѣкаралъ 10 години, слѣдъ изминуването на които, той като размислилъ за суетата на свѣтовнитѣ грижи, оставилъ воеводството и всичкитѣ хубости на тоя свѣтъ, отишълъ въ Олимпийската гора, постригалъ се въ иночески чинъ и работилъ на Небесния Царь, като се подвизавалъ срѣщу невидимитѣ врази — злобнитѣ духове.

А блаженный Константинъ, който се родилъ подиръ Методия, още отъ малкъ показвалъ въ себе си нѣщо чудно. Слѣдъ рождението му го дала майка му на жена доилка (кърмачка) да го отдои, но той никакъ не щѣлъ да бозае отъ чужди грѣди, а само отъ майчинитѣ си — за да се неотхранва съ чуждо млѣко

чедото на добритѣ родители, и се чудили за това родителитѣ му. Когато Константинъ стигналъ на седмогодишна възраст и захваналъ да се учи на четиво, видѣлъ единъ чуденъ сънъ и го приказалъ на баща си и майка си. Сънувахъ, рѣче, че нѣкой воевода събралъ всичкитѣ дѣвойки отъ нашия градъ и ми рѣче: избери отъ тия дѣвойки една, която желашь, и я земи за съпруга, да ти бѣде помощница въ всичкитѣ дни на живота ти. Азъ като преглѣдахъ, видѣ ми се една да е най-хубава отъ всичкитѣ, лицето ѝ свѣтеше, и бѣше укитена съ всекаккви скъпоцѣнни накити, името ѝ бѣше София; азъ избрахъ нея за съпруга. Родителитѣ му като размислили, истълкували, че видената на сънъ дѣвойка е прѣмъдростъта Божия, която ще се дарува отъ Бога на дѣтето, зарадвали се много и го поучавали прилѣжно не само на книжно учение, но го наставлявали и на Богоугодно добронравие и духовна прѣмъдростъ, като му посочвали относящитѣ се къмъ него Соломонови думи: „Сине, почитай Господа и ще се укрѣпишъ, пази заповѣдитѣ и ще поживѣешъ; и напиши Божиитѣ слова на сърдцето си. Нарѣчи прѣмъдростъта за сестра, а мъдростъта познайница, защото тя е по-хубава отъ слънцето, и положението ѝ по-свѣтливо отъ всичкитѣ звѣзди.“ (Притч. гл. 7.)

Константинъ като се училъ, надминувалъ съ паметъ и разумъ всичкитѣ си връстници, и ималъ голѣма

любовь къмъ Св. Григория Богослова. Често прочиталъ неговитѣ списания и много рѣчи и сказания, които се намиратъ въ тѣхъ, изучвалъ наизустъ. Написалъ и похвала на тоя святія: по-напрѣдъ изобразилъ кръсть на стѣната и подъ кръста написалъ слѣдующето: О святителю Григорие Богослове! ти съ тѣлото си билъ човѣкъ, а съ живота си Ангелъ, защото устата ти като серафимъ прославиха Бога съ хвалби, а правовѣрнитѣ ти учения просвѣтиха вселенната, моля ти се, като припадамъ къмъ тебе съ вѣра и любовь, приими ме, и ми бжди учитель и просвѣтитель.

Въ това време, като умрѣлъ Византийский царь Теофилъ, възцарилъ се слѣдъ него синъ му Михаилъ съ благочестивата си майка Теодора. Тоя царь билъ още на малкъ възраст, за това му приставили за пѣстунни (дѣтонастойници) троица отъ първитѣ болѣри, — Мануилъ Доместикъ, Теоѳтистъ Патриций и Логотетъ Дроми. Логотетъ познавалъ родителитѣ на Методия и Константина, и като се научилъ за Константиновото остроумие, пратилъ та го взелъ отъ Солунъ и го настанилъ да се учи заедно съ младия царь Михаила, тъй, щото като глѣда царьтъ бистроумието Константиново, да се насърдчава и да учи и той подобрѣ. Константинъ се много зарадвалъ и когато отивалъ къмъ Цариградъ, молилъ се съ Соломоновата молитва Богу и казвалъ: „Боже на бацитѣ ни и Господи на

милоститѣ, който си създахъ човѣка, дай ми присѣ-
дящата при твоитѣ прѣстоли прѣмъдрость, и не ме
отхвърляй отъ твоитѣ отроци, защото азъ съмъ твой
рабъ и синъ на рабинята ти, дай ми да разумѣя щото
е Тебе угодно, да Ти поработѣхъ прѣзъ всичкитѣ дни
на живота си.“ Като пристигналъ въ Цариградъ и се
настанилъ и захваналъ да се учи при царскитѣ учители,
Константинъ въ скоро врѣме изучилъ външната мъ-
дрость: Грамматиката, Омировитѣ стихотворения, Ри-
ториката, Философията, Аритметиката, Астрономията,
музиката и всичката Еллинска наука, и чудили се учи-
телитѣ му за такавата бистрота на негова умъ, и за-
щото прѣуспѣлъ въ любомъдрieto повече отъ другитѣ,
нарѣкли го философъ. И не само въ Еллинския езикъ
билъ искусенъ, но и въ други езици: Латинский
пиеменно, сѣщо и Сирийский. Арменския и Хазарския
изучилъ послѣ, а Славенския, като бащинъ му езикъ,
знаялъ още отъ дѣтинство, защото тия двѣ Славенски
свѣтила сѣ били родомъ отъ тия Славене, които
по-напрѣдъ сѣ били покрѣстени отъ Византийцитѣ.

Слѣдъ това Константинъ встѣпилъ въ духовно
звание и отишълъ да живѣе въ пустинята, и само
по настоятелна молба, той се върналъ въ Цари-
градъ, гдѣто приелъ длъжностъ, като учитель на
философията и книгохранителъ на великата църква
Света София.

Въ 851 година Свети Кирилла испратили при Милетския Емиръ за вѣроисповѣдно прѣние, гдѣто той съ сполука извършилъ посланието си. Като се върналъ отъ тамъ, Св. Кириллъ отишълъ на гората Олимпъ, при брата си Methodия, гдѣто заедно съ него, прѣкарвалъ врѣмето си въ постъ и молитва. Въ 858 год. дошли отъ Хазарска земя посланници при Императора, и го молили да имъ испрати нѣкой ученъ мжжъ, който би можалъ да ги научи и настави въ истинната вѣра, като казвали, че ту Юдеитѣ, ту Сарацинитѣ имъ досаждатъ съ настояванъето си, да ги обърнатъ въ тѣхната вѣра. По слѣдствие на това Свети Кириллъ, който билъ приятель и на Патриарха Фотия, заедно съ брата му Methodия билъ испратенъ при Хазаритѣ. Кириллъ съ своята способностъ и богодухновенни наставления сполучилъ да обърне въ християнство Хазарския Ханъ и да направи, щото всѣки да може свободно да приема християнската вѣра, а на Гръцитѣ, които живѣли тамъ, се запрѣтило да прѣминуватъ въ Юдейство, или мюсюлманство, и тѣй се открила и на Хазаритѣ Евангелската свѣтлина. Освѣнъ това, той намѣрилъ въ Хереонъ и мощитѣ на св. Климента Римскій.

Щомъ се върнали светитѣ братья отъ това послание, станжли потрѣбни за друго мѣсто. Въ края на 862 год. Славено-Панонскитѣ князове, Ростиславъ,

Святополкъ и Коцелъ, като нѣмали достоенъ духовенъ учитель за народа си (защото у тѣхъ имало само Латински свещенници) и като усѣтили нужда да слушатъ вѣроучението и Богослужението на майчиния си езикъ, замолили императора Михаила и патриарха Фотия да имъ испратятъ потрѣбнитѣ за тая работа учители. Кого друго можеха да избератъ за това толкова трудно и спасоносно дѣло, освѣнъ благочестивитѣ и образованнитѣ братья Солунски? Като ги поканили и Св. Кирилъ като разбиралъ важността на прѣвожданъето Светитѣ книги на Славенски езикъ, и трудността на дѣлото, съ благочестиво приготвяване, направилъ първъ опитъ въ прѣвожданъето. Царя и патриарха се радвали за рѣшителността на благочестивитѣ братья къмъ тоя голѣмъ подвигъ и побързали да ги испратятъ. Въ пътя си тѣ прѣминали прѣзъ България, и Методий сполучилъ да подѣйствива така благовлиятелно върху душата и сърдцето на Българския царь Бориса, щото царя като се убѣдилъ въ истинността на вѣрата, покръстилъ се, и като прѣборилъ язическото упорство на народа си, успѣлъ най-послѣ да покръсти и всичкия си народъ. Въ Моравия Св. Кирилъ и Методий съ апостолско усърдие се хванжли за дѣлото, за което били повикани и го извършили съ успѣхъ. Тѣ на Славенски езикъ учили дѣца, устроили Богослужението на

Славенски езикъ, проповѣдвали Слово Божие и неморно се борили, както съ остатъцитѣ на езичеството, така и съ невѣжеството на папищашкото духовенство. Одушевявани отъ ревностъ, тѣ прѣхождали изъ една областъ въ друга и проповѣдвали Евангелската истина на езикъ, който разбирали всичкитѣ слушатели. Четири години (отъ 863 до 867 год.) Св. Кириллъ и Методий изпълнявали Апостолско служение на источната църква за славата на Христовото име. И „радн быша Словене, слышаще келчѣа Божѣа сконмѣ азыкомѣ“. (Несторъ гл. 17). Но това никакъ не понасяло на Римскитѣ възпитанници — Нѣмскитѣ епископи. Съ всѣкакви хули и ругателства тѣ посишвали Славенскитѣ проповѣдници за Славенското Богослужение и учение, което не било съгласно съ тѣхното невѣжество. На папа Николая тѣй сѣщо не могло да бѣде приятно, да го нѣматъ прѣдъ очитѣ си проповѣдницитѣ на чистата вѣра, като покоряватъ сърдцата Христу. Злополучната война на Ростислава съ Германцитѣ и свалнянето на патриарха Фотия открили на Николая леснотия, която той одавна желалъ — да повика Славенскитѣ проповѣдници въ Римъ. На пѣтя, въ Венеция, Славенскитѣ просвѣтители били длѣжни да издържатъ сурова препирня за справедливостъта на дѣлото си.

Но прѣемникътъ на Николая († 13 Ноемвр. 867 год.) папа Адрианъ II, защото се боялъ да не загуби

ослабналото влияние на Моравия и Панония, и при това, като се лъгалъ съ надѣжди за България, показалъ се твърдѣ благодаренъ отъ просвѣщенитѣ братья, толко повече, че отъ страна на Гръцитѣ въ Цариградъ неговото властолюбие било удовлетворено, а и благочестивитѣ братья, като се отнасяли благоговѣйно къмъ мѣстото на Апостолскитѣ подвизи и по положението, което имали въ Моравия, показали се на папата покорни. Тѣ носили съ себе и священния даръ — мощитѣ на Св. Климента, и били посрѣщнжти въ Римъ съ голѣмъ почетъ. Адрианъ одобрилъ Славенското Богослужение. Послѣ това светитѣ братья и въ самия Римъ служили нѣколко пѣти литургия на Славенски езикъ.

На скоро слѣдъ това отъ многогодишнитѣ и тежки трудове Св. Кириллъ се разболѣлъ. Неговитѣ послѣдни минути трогателно и живо се описватъ въ древноето негово житие; болестъта развалила здравието му бавно и безпощадно; братъ му Св. Методий и ученицитѣ стояли при болния, потѣжнжли въ дълбока скѣрбъ; съ сълзи на очи глѣдали на него и внимателно слушали послѣднитѣ му думи. Светий Кириллъ бързалъ да предаде брату си желанията и мислитѣ за славенското дѣло. Отъ смъртното си лѣгло съ слабъ, едва чутъ гласъ, казвалъ той брату си: „брате „мой, ние съ тебе бѣхме като два въ единъ яремъ

„впрѣгнѣти волове, които орѣтъ една и сѣща бразда,
„и ето азъ падамъ на браздата, като свѣршихъ своя
„день; азъ знамъ, че ти твѣрдѣ много обичашъ гората
„си Олимпъ, нѣ зарадъ нея не оставяй учението си,
„а го продължавай между Славенитѣ; чрезъ това ти
„повѣрно ще спасешъ душата си.“ Подиръ това той
въ послѣденъ пѣтъ наставилъ своитѣ ученици, какъ
и що трѣбва да правятъ, молилъ се за умножението
на Христовата Църква и за утвѣрждението на вѣру-
ющитѣ въ единомислие и православие.

Като мислилъ за Славенитѣ и простиралъ рѣцѣтѣ
си къмъ небето, той съ сълзи се молилъ за тѣхъ.
Слѣдъ това умирающий Кирилъ, като пригърнѣлъ и
цѣлунѣлъ всичкитѣ присѣтствующи, проговорилъ:
**„Благословенъ Богъ нашъ, нже не дастъ насъ къ
локитку зубомъ невидимыхъ врагъ нашихъ, но
сѣтъ ихъ сокрушиса и избави ны отъ неслѣ-
ніа ихъ.“**

Слѣдъ дълбока тишина, обиколенъ отъ плачуци
ученици и приятели, Св. Кирилъ предалъ светата
си душа Богу, Комуто той прѣзъ всичкия си животъ
достойно служилъ. Това станало на 14 февруария
869 година.

Методий, като изпълнявалъ завѣщанието на брата
си, върналъ се пакъ при Славенетѣ. Но Нѣмцитѣ
произвели въ Славенетѣ междуособие (869—871 год.),

въ което Ростиславъ погинжлъ. Методий като избѣгвалъ политическитѣ бури (въ 870 год.) дошълъ съ ученицитѣ си въ Панония, гдѣто князь Коцель го приелъ благосклонно и го настанилъ да живѣе въ Блатенъ (Мозабургъ) въ негова дворъ. Въ това време папата подновилъ Сирмио-Панонското епископство, което бѣ исчезнжло въ времето на великото прѣселение на народитѣ, и, по молба на Коцеля, като посветилъ Методия за Панонски Архиепископъ, подчинилъ и епископството подъ него. Отъ тамъ той работилъ и между Хърватитѣ, у които Славенското Богослужение така се вкорѣнило, щото и до сега владѣе въ приморския край. Слѣдъ двѣ години, по слѣдствие на докачанъето ужъ правата на Залцбургския епископъ въ Панония, Методий билъ осжденъ отъ Нѣмски епископи и билъ държанъ въ заточение близо три години. Но папа Иоаннъ VIII възвърналъ властта на Методия, писалъ на Людовика и Карломана за негова защита и запрѣтилъ на своеволнитѣ Нѣмски епископи да извършватъ служба.

Въ 871 година Святополкъ завладѣлъ Моравския прѣстолъ. Тогава Моравскитѣ Славене, като видѣли, че Нѣмскитѣ епископи твърдѣ малко се грижатъ за властта на Христовата истина, а повече да ги владѣятъ за себе си и да тѣпчатъ между тѣхъ Славенското Богослужение, испждили ги и повикали Методия,

който по разрѣшение отъ папата, отишълъ въ Моравия въ градътъ Велеградъ, гдѣто го и прогласили за Архиепископъ Моравски. Тамъ той кръстилъ Чешкия войвода Боривоя; сжщо и князътъ на Поляцитѣ при Висла билъ обрнѣтъ отъ Методия въ Християнство. „Отъ това време, казва очевидецътъ — Божественното учение захвана бързо да се распространява, язичеството и суевѣрята се уничтожиха и самата държава на Святополка растла и цвѣтѣла.“ Но Нѣмцитѣ не се грижили за успѣхитѣ на вѣрата, тѣ никакъ не могли да простятъ Методию, който станжлъ причина да загубятъ властта и доходитѣ си. Тѣ затърчали и отишли въ Римъ и наклеветили тамъ Методия, че е отстѣпилъ отъ вѣрата, не исповѣдва происхождението на Св. Духа и отъ Сина, вселенската власть на папата не само не проповѣдва, но не казва и зависимостта си отъ папата, а само Славенското Богослужение распространява. Папа Иоаннъ не се смѣтилъ отъ клеветенъето, че Методий се несъгласява съ Нѣмцитѣ въ догмата за Св. Духа, защото и самъ той исповѣдвалъ тоя догматъ съгласно съ патриарха Фотия и Св. Методия. Но, като папа, той много се уплашилъ да не загуби властта си надъ Моравия, за това (въ 878 год.) противъ прѣднето си рѣшение, запрѣтилъ Славенското Богослужение, а въ слѣдующата година, като повторилъ пакъ запрѣщението, повикалъ и Ме-

тодия въ Римъ. Нѣмцитѣ тѣржествували и като дошли въ Моравия обявили, че Методий е лишенъ отъ властѣта. Тѣ казали още, че Моравия е предадена тѣмъ. Но папа Иоаннъ не билъ като папа Николая. Защитникътъ на патриарха Фотия въ станжлия за това съборъ въ Римъ намѣрилъ, че Методий е въ всичко православенъ. И така Св. Методий, опълномощенъ отъ папата и поставенъ надъ всичката Моравска Църква, върналъ се пакъ въ Моравия.

Слѣдъ това Нѣмцитѣ распржснали слухъ, че ужъ патриархътъ и Цареградский императоръ се разгнѣвили върху Методия за сближението му съ папата. Но и тоя слухъ като излѣзълъ на лъжа, тѣ се обърнали пакъ къмъ Святополка, за да го разсърдятъ срѣщу Методия. Чудно е, наистина, постоянството имъ въ тия зловни желанія и открито безчестие! Святополкъ, макаръ и да распротрѣлъ властѣта си надъ съсѣднитѣ князове, но не можалъ да обуздае собственитѣ си страсти. Той не можалъ да слуша Методия, който често го укорявалъ за слабоститѣ му, а Нѣмцитѣ, които всѣкога му пригодѣвали, сега захванжли да му угодяватъ още повече. Святополкъ почналъ явно да показва къмъ Методия нерасположение, а къмъ ласкателитѣ — благонаклонность, безъ да изключава и заблужденията имъ. И така до самия гробъ, св. Методий тѣрпѣлъ скърби и мжчнотии въ апостолскитѣ си трудове.

При всичкото противодѣйствиe на жаднитѣ за сребро и власть Нѣмци и при всичкото невѣжественно съпротивление на Пилатниците*), всичкитѣ Славенски племена, почни отъ Хърватия и Далмация, до прѣдѣлитѣ на Полша, слушали Славенското Методиево Богослужение. Моравската държава въ това време заключавала въ предѣлитѣ си нѣколко Славенски племена, и съ распростиранието на държавата Методий распространявалъ и вѣрата. Малко прѣдъ смъртъта си Методий, по повикване отъ императора, ходилъ въ Цариградъ, отъ дѣто, като се завърналъ, умрѣлъ на 6 Априлий 885-та година и билъ погребенъ въ Велеградъ.

Слѣдъ смъртъта на св. Методия Нѣмското духовенство захванало да гони и неговитѣ ученици, които сж били мнозина, около двѣстѣ само сж били свещеннослужители. По-главнитѣ отъ тѣхъ: Горазда, Климента, Наума, Лаврентия и Савва хванали Нѣмцитѣ, заковали ги въ желѣзни вериги и ги заключили въ тъмница, гдѣто ги морили съ гладъ и ги лишавали

*) Пилатници се именуватъ тия отъ западното духовенство, които утвърждавали, че богослужението не бивало да се извършва на другъ языкъ, освѣнъ на Еврейски, Еллински и Римски, защото на Христовия кръстъ Пилатъ написалъ на тия три язици: Исусъ Назорянинъ Царь Юдейский. Тѣ се наричатъ и троезичници. Съ тѣхъ св. Кириллъ и Методий много сж се борили.

отъ всѣкакво утѣшение, като не позволявали да ги посѣщаватъ роднинитѣ и приятелитѣ имъ. Научени отъ учителя си на постоянство и твърдостъ въ вѣрата, тѣ били готови всичко да претърпѣтъ само да не отстъпѣтъ и не измѣнѣтъ на великото си дѣло и завѣта на св. Methodia. Тѣй като Нѣмското духовенство не било въ състояние да ги принуди да вървѣтъ по тѣхному, то прибѣгнало къмъ послѣдни мѣрки, т. е. рѣшило да ги изгони изъ предѣлитѣ на Моравия. Прѣдадени отъ Нѣмското духовенство на войници да ги изгонѣтъ изъ Моравия, ученицитѣ на св. Кирилла и Methodia пристигнали при Дунава и тамъ оставени отъ войницитѣ, намислили да отидѣтъ въ България. Климентъ казалъ на другаритѣ си: намъ е пѣтьтъ къмъ България, тамъ царъ Борисъ е добъръ, той се бои отъ Бога и той ще ни приеме. Всичкитѣ се съгласили да отидѣтъ въ България. Прѣвезли се прѣзъ Дунава, тамъ, гдѣто се захващала Българската земя. Най-напрѣдъ дошли въ Бѣлградъ. Въ това време въ Бѣлградъ билъ войвода Боритаканъ, болеринъ на царъ Бориса. Той като се научилъ, че дошли въ града непознати людѣе, повикалъ ги при себе си и слѣдъ като ги испиталъ и се научилъ, кои сѣ тѣ и отъ гдѣ идѣтъ, приелъ ги съ почетъ. Като си отпочинѣли нѣколко дни, войводата ги испратилъ при Бориса, който съ голѣмъ почетъ посрѣщналъ ученицитѣ на

св. Кирилла и Methodия; тѣ му разказали за своитѣ страдания въ Моравия и разговаряли съ него за разни божественни прѣдмети. Царьтъ благодарилъ отъ сичката си душа Бога, който му испратилъ такива людѣе. Той ги утѣшилъ и успокоилъ. Слѣдъ това царь Борисъ заповѣдалъ на слугитѣ си да донесжтъ най-хубавитѣ священнически одежди, далъ ги на гоститѣ си и ги настанилъ да живѣятъ въ най-добритѣ домове въ града. Всеки день ходилъ Борисъ то при единъ то при други отъ славенскитѣ священници, распитвалъ ги, какъ е умрѣлъ Methodий и какъ стоятъ работитѣ въ Моравия. Борисъ обичалъ да слуша сказанія за святитѣ людѣе, които сж били много въ древнитѣ времена и сж правили чудеса безбройни. Много Българе дохождали при Моравскитѣ изгнанници; тѣ всичкитѣ поучавали и служили литургия по славенски. И така семето Божие хвърлено тукъ между една часть отъ великото Славенско племе пораснжло и уякнало. Българското царство въ онова време е било силно и широко. Дѣлото на светитѣ братия тукъ се развило до такава степенъ, щото вече нищо не могло да го унищожити. Свѣтлината на Христовото учение и свѣтлината на науката западена отъ тѣхъ малко по малко се разгорявала въ голѣмъ пламъкъ. Тукъ се явили книжовни, учени людѣе, явили се нови славенски книги, явило се просвѣщение.

Като желаемъ да кажемъ нѣколко думи за писменнитѣ трудове на Славенскитѣ просвѣтители, нѣма да говоримъ за извѣстното дѣло, за изнамѣрванието на Славенската азбука отъ Св. Кирилла, ще забѣлѣжимъ само, че тоя важенъ самъ по себе си трудъ приема особено значение въ свѣрзката си съ дѣлото на вѣрата. Отъ къмъ тая страна той е плодъ на оная апостолека мѣдростъ, съ която сж се отличаваха и се отличаватъ распорежданията на источната църква; това е първа стѣпка къмъ великото дѣло на проповѣдницитѣ, но тя вече доказва, съ какъвъ духъ сж се тѣ отличаваха. И така, какви книги сж тѣ прѣвели на Славенски езикъ? Не сж ли тѣ оставили нѣкое си собствено съчинение, което да изражава точно духа имъ?

Собствено съчинение на Св. Кирилла и Methodия е исповѣданието на вѣрата, което той предложилъ отъ лицето си и отъ лицето на брата си. Исповѣданието съдържа въ себе си три части и заключение. Въ първата часть се излага исповѣданието догмата за Св. Троица; въ втората часть — на пространно исповѣданието за въплощението на Сина Божия; въ третата часть — на кжсо за почитанието на св. икони. „Вѣрвамъ въ единого Бога, Отца Вседържителя, Творца и Господа на всичко невидимо и видимо, безначалного, невидимаго, neodържимаго (необятнаго), неизмѣннаго,

безконечнаго, и въ единого Господа Иисуса Христа, Сина единороднаго безначално и безвременно и прѣди всичкитѣ вѣкове отъ Отчето сѣщество възсиявшаго, и въ единого Духа Святаго, исходящаго отъ единого Бога Отца, и съ Отца, и Сина благословимаго и славимаго“. Отъ това се види, че просвѣтителитѣ на Славенитѣ слѣдуютъ духа на Православната Источна църква, която е имала нужда въ истото време да разумѣва западъ поради произволното вписане въ Символа на думата *Filioque* (и отъ Сина) въ учението за личното свойство на Духа Святаго. И така слѣдува понататакъ исповѣданието на вѣрата на Св. Кирилла. Въ заключение на всичко това исповѣдание Св. Кириллъ пише: „така исповѣдвамъ азъ вѣрата си съ Методия, приснаго моего брата и помощника въ службата Божия. Въ тая вѣра състои спасението и упованието, и нея предавами ние и двама на ученицитѣ си“ и проч.

Що остава до подлинността на това исповѣдание, доста е да се каже, че тя се потвърждава отъ живота на славенскитѣ проповѣдници. И папа Иоаннъ писалъ за Св. Кириллова братъ, че той си излагалъ вѣрата въ Римъ *verbis et litteris* (съ думи и букви); езикътъ на исповѣданието е твърдѣ отколѣшенъ, подобенъ на оня, който се е запазилъ въ Остромировото Евангелие и въ Изборника на Святослава.

Най-важенъ подвигъ на Славенскитѣ просвѣтители е билъ подвигътъ имъ при прѣвожданието свещенитѣ книги отъ Гръцки на Български. Тоя подвигъ, имъ породилъ много скърби и ги приближилъ къмъ лика на Апостолитѣ. Св. Кириллъ заедно съ Methodия, споредъ свидѣтелството на Иоана Екзарха Българскаго, прѣвождалъ изборъ отъ Евангелието и отъ Апостола. Това ще каже, че Славенскитѣ просвѣтители прѣди всичко прѣвели изборъ отъ Евангелието и отъ Апостола за дневнитѣ чтения. Таково е най-древното Остромирово Евангелие, такива сж и древнитѣ списъци на чтенията отъ дѣянията и посланията Апостолски. Тоя трудъ отдаватъ на Кирилла и Methodия и другитѣ паметници на древността. Паннонското жизнеописание говори за Св. Methodия: „Псалтирь бо бѣ токмо и Евангелие съ Апостоломъ и избранними службами церковними съ философомъ преложенъ“. Споредъ Паннонското жизнеописание на Кирилла, той още въ пребиванието си у Моравитѣ „научи я утрени, и годинамъ обѣдней и вечернѣ и навечерницѣ и тайнѣй службѣ“. Nestоръ, като повтаря извѣстието на Methodиева биографъ, на мѣсто думитѣ: „избранныя служби“, туря (преведе) „октои и прочия книги“. Италианската легенда казва, че съ ревностъ начнали тѣ да извършватъ туй, за което били дошли, начнали да учятъ дѣца, да устрояватъ църковнитѣ служби..... Четири години

и половина стояли тѣ въ Моравия и утвърдили тамошния народъ въ православната вѣра и оставили всичкитѣ списания, които сж се показали потрѣбни за Богослужението. Папа Иоаннъ писалъ до Святополка: „нищо не бърка нито на здравата вѣра, нито на здравето учение да се пѣе литургия на Славенски езикъ и да се чете Св. Евангелие, или Божественнитѣ чтения отъ Новий и Ветхий Завѣтъ“. Съ това сж съгласни и другитѣ древни извѣстия. Освѣнъ туй по паметницитѣ се види, че били прѣведени чинове за посвещението въ свещенство, за бракосъчитанието, за кръщението и погребението. Споредъ всичкитѣ тия отзиви Кириллъ и Методий прѣвели най-необходимитѣ книги за Богослужението. Нѣкои отъ тия необходими книги сж право поименовани или ясно посочени. Такива сж избраннитѣ чтения отъ Новий Завѣтъ, Парамейникъ, Псалтирь, Часословъ, Служебникъ, Чинветѣ на тайнствата съ чина за погребението, октоиха на Дамаскина.

За трудоветѣ на Св. Методия Иоанъ Екзархъ пише: „а великий Божий архиепископъ Методий братъ сего, преложи вся уставния книги 60 отъ еллинска езика въ славянскъ.

Съ това Екзархово извѣстие напълно сж съгласни извѣстията на панонский Методиевъ жизнеописателъ, на преподобнаго Нестора, на древний Ирологъ, както

и другитѣ свидѣтельства на древността. Всичкитѣ отнасятъ прѣвода на каноническитѣ книги къмъ първитѣ времена на Славенското християнство, а прѣводътъ на апокрифическитѣ книги къмъ послѣдне време.

Най-послѣ панонскій Методиевъ жизнеописателъ дума, че Св. Методий, слѣдъ смъртъта на Св. Кирилла, прѣвелъ още „Номоканонъ и отечески книги“, нѣ кои, не опредѣля.

За да се поясни историята на Славенскитѣ просвѣтители, трѣбва да се каже слѣдующето:

1) Славено-Българскій езикъ сж знаели твърдѣ добрѣ, ако и да сж имали гръцко образование. Поради това жизнеописателътъ на Св. Климента, ученика Методиевъ, нарича Кирилловитѣ писма ту писма Славенски, ту писма изнамѣрени за Славенскій или Българскій народъ.

2) Сжщій жизнеописателъ Климентовъ пише: „между ония, които сж черпили отъ источника на учението имъ, се намиратъ началницитѣ на лика Гораздъ, Климентъ, Наумъ, Ангеларъ и Савва.“ Сжщій, като нарича Горазда природенъ Моравецъ, прибавя, че той билъ „искусенъ въ двата езици, Славенскій и Гръцкій“, а Климента нарича „краснорѣчивъ“. Отъ тука се разумѣва, че като прѣвождали Гръцкитѣ книги на Славенскій езикъ, Славенскитѣ просвѣтители не били

оставени самички, нѣ били помагани отъ избраннитѣ тѣхни ученици. Това е толкова повече несъмнѣнно, че ученицитѣ, като слѣдовали мислитѣ на учителитѣ, и подиръ смъртта имъ продължавали да се занимаватъ съ светото имъ дѣло.

Тѣй дѣйствovali светитѣ Славенски просвѣтители и сами и чрезъ ученицитѣ си.

Дѣлото, което сж извършили св. Кирилъ и Методий, обнима всичкитѣ Славене: Българитѣ, Русситѣ, Сърбитѣ съ Черногорцитѣ и Хърватитѣ, Словинцитѣ, Словацитѣ, Чехитѣ съ Моравцитѣ, Поляцитѣ и Сърбо-Лужичанитѣ. Славенскитѣ просвѣтители сж ни дали азбуката, подиръ което сж се явили у насъ на свой езикъ евангелското слово и въобще Богослужението. Слѣдъ прѣвода словото Божие и Богослужението на Славено-Българскій езикъ се явиха и свещенници Славено-Българе, слѣдователно, яви се у Словенитѣ свое народно духовенство. Първото дѣло на св. братия било да приготвятъ отъ ученицитѣ си разумни служители на църквата. Съ тая цѣль св. благовѣстници основавали училища тамъ, гдѣто тѣ сж се трудили. Отъ училищата излазяли не само свещенници, но и други образовани и книжовни людѣ, които работили за ползата на новооснованата Славенска църква.

Ние чувствуваме голѣма любовь къмъ св. Славенски просвѣтители, Методия и Кирилла, ние благодаримъ

и славимъ тѣхната паметъ за това, че тѣ самоотвър-
жено и безкористно сж ни послужили, а прѣди всичко
на нашитѣ прадѣди, които сж тѣ повикали къмъ
свѣтлина и истина, къмъ доброто и правдата, и сж
открили тѣмъ и намъ пътя къмъ спасението. За
това ние тържествуваме и празнуваме свѣтлата тѣхна
паметъ, заедно съ всичкия Славенски свѣтъ, който
въ тоя многознаменателенъ день, день на тысящелѣ-
тието отъ блаженното преставление на св. Methodия,
се съединява всичкия наедно и се слива въ едно
радостно и свѣтло въспоминание за великитѣ свои
апостоли и просвѣтители св. Methodий и Кириллъ.
Наистина, всичкитѣ славенски племена не запазиха
завѣщаното намъ отъ нашитѣ първоучители наследие
Православно-Славенското Богослужение: само Бълга-
ретѣ, Руситѣ, Сърбитѣ съ Черногорцитѣ останаха
вѣрни на завѣта на своитѣ първоучители, останаха
православни; а другитѣ (като напр. Хърватитѣ, Сло-
винцитѣ, Чехитѣ съ Моравцитѣ, Словацитѣ, Сърбо-
Лужичанитѣ и Поляцитѣ), подъ натиска на непри-
ятелски сили и нападения, се подчинили подъ Ла-
тинската църква, станжли папищаши. Мнозина отъ
тѣхъ сж се борили противъ враговетѣ на правосла-
вието и сж бранили вѣрата на своитѣ първоучители
св. Methodия и Кирилла; но ако тѣ и да сж отстѣ-
пили отъ православието, и сж станжли папищаши,

то това сж направили по своитѣ волни и неволни грѣхове, за прощаванието на тѣзи грѣхове ние — православнитѣ заедно съ отпаднѣлитѣ отъ православието наши братия Славени да възнесемъ теплосърдечни молитви къмъ Господа Бога, съ предстателството на св. наши просвѣтители Methodia и Kirilla, да утвърди всички насъ въ православие и единомислие, да ни подари миръ и спасение на душитѣ ни.

Иѣкѡ Апѡстолѡмъ ѣдинонравнїи ѣ словѣнскихъ странъ оучителїе, Кїрилле ѣ Methodїе Бгѡмѡдрїи, Блжѡ всѣхъ молїте, всѣ ѣзїки словѣнскїа оутвердїти въ православіи ѣ единомыслии, оумїрити мїръ, ѣ спасти дѡшы наша (Тропарь, гласъ д).

Сїѣннїю двѡицѡ просвѣтителей нашихъ почитїмъ, Бжѣствѣнныхъ писанїй преложѣнїемъ, истѡчникъ Бгѡпознанїа намъ истѡчївшихъ, ѣз негѡ же даже до днѣсь неоскѡдно почерпѣюще, оублажѣемъ васъ, Кїрилле ѣ Methodїе, престѡлѡ Бгѡшного предстоѣщихъ ѣ теплѣ молѣщихъ ѡ дѡшѣхъ нашихъ. (Кондакъ, гласъ г).

Амїнь.

